

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-84-18>
УДК 658.15

Поліщук Н.В.

доктор економічних наук, професор,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Заболотна Я.В.

здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Polishchuk Nataliia, Zabolotna Yaroslava
Vasyl' Stus Donetsk National University

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

FEATURES OF FORMING OF CAPITAL OF ENTERPRISE

У статті наведено особливості формування капіталу підприємства. Надано авторське визначення капіталу підприємства. Визначено основну мету формування капіталу підприємства, яка полягає в оптимізації його структури для забезпечення активів підприємства і ефективного його використання. Досліджено основні принципи формування капіталу підприємства. Виокремлено дві групи функцій, які виконуються при функціонуванні системи управління капіталом підприємства. Встановлено особливості управління капіталом з урахуванням галузевої специфіки підприємства. Проведено комплексний аналіз ефективності формування капіталу підприємства за параметрами його вартості та рівня фінансового ризику ТОВ «ГРІН КУЛ» у 2020–2022 рр. Наведено напрями підвищення ефективності функціонування капіталу підприємства, враховуючи ефективне управління з урахуванням ризикованості та вартості капіталу, актуальним є збільшення доходності, а також реінвестування вільних коштів та нерозподіленого прибутку в розширення виробничих потужностей підприємства.

Ключові слова: капітал, формування, управління, ефективність, ризики.

The article describes the peculiarities of the formation of the enterprise's capital. The author's definition of the capital of the enterprise is given. The main goal of the formation of the enterprise's capital is determined, which consists in optimizing its structure to ensure the enterprise's assets and their effective use. The main principles of capital formation of the enterprise were studied. Two groups of functions are distinguished, which are performed during the functioning of the enterprise's capital management system. Features of capital management are established, taking into account the industry specifics of the enterprise. A comprehensive analysis of the efficiency of the company's capital formation was carried out according to the parameters of its cost and the level of financial risk of «GREEN COOL» LLC in 2020–2022. which determines the growth of the welfare of investors and the owner of the enterprise. The cost of equity according to the indicator of its profitability increased from 8.01% to 9.17%, which indicates the ability of the enterprise to generate profit for the owners. The cost of loan capital had an upward trend, which indicates a lack of own financial resources in the enterprise's economic activity. The level of financial autonomy indicates the possibility of financing needs at the expense of own sources by 33%, therefore the composition and structure of the capital of the enterprise need to be revised. Directions for increasing the efficiency of the enterprise's capital functioning are given, taking into account effective management taking into account the riskiness and cost of capital, increasing profitability, as well as reinvesting free funds and retained earnings into the expansion of the enterprise's production capacity are relevant. To increase the efficiency of capital formation of «GREEN COOL» LLC, it is necessary to constantly monitor and analyze the main indicators of the company's activity, develop new strategies and change the capital structure, activating the investment attractiveness of the company under study to attract investment resources.

Key words: capital, formation, management, efficiency, risks.

Постановка проблеми. Розвиток бізнесу базується на сформованому капіталі підприємства. Саме від складу та структури джерел фінансування бізнесу залежить ринковий потенціал підприємства. На конкурентний потенціал підприємства впливає динаміка залучення коштів та вартість їх формування, тому оптимізація методів формування капіталу та його ефективне управління є основою для покращення конкурентного стану бізнесу в стратегічній перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання оптимізації методів формування та

управління капіталом підприємства досліджували науковці, зокрема: Боярченко А.В. [1], Брігхем С.Ф. [2], Гончаренко А.С. [3], Гринюк І.В. [4], Згадова В.С. [5], Ізмайлова Н.В. [9], Кулаковська Т.А. [5], Рашевський А.В. [5], Кремень В.А. [6], Кремень О.І. [6], Кравченко А.В. [6], Капінос Г.Д. [7], Клименко Д.О. [8], Ларіонова К.В. [7], Макаренко Ю.П. [8], Смирна О.В. [9], Танклевська Н.С. [10], Ярмоленко В.В. [10] та інші.

Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів формування капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу. Розвиток бізнесу базується на плануванні та організації фінансування діяльності підприємства як за рахунок власного, так і за рахунок запозиченого капіталу. Від якості фінансового планування капіталу залежить не лише фінансова стійкість та автономія бізнесу, але й ефективність ринкового зростання та загальний конкурентний стан підприємства. Узагальнення базових положень теорії формування капіталу підприємства дає можливість розуміння дефініції капіталу як сукупності інвестованих коштів власників/інвесторів та залучених ресурсів. Обсяг капіталу та галузева специфіка підприємства визначають його фінансовий потенціал та вектори конкурентного розвитку бізнесу.

Основна мета формування капіталу підприємства полягає в оптимізації його структури для забезпечення активів підприємства і ефективного його використання.

Погоджуємось з думкою авторів Згадової В.С., Кулаковської Т.А., Рашевського А.В., що до основних принципів формування капіталу підприємства відносять [5]:

1. Врахування перспектив розвитку господарської діяльності підприємства;
2. Забезпечення відповідності обсягу капіталу, який залучається, до обсягу активів підприємства, що формуються;
3. Забезпечення оптимальності структури капіталу з позицій ефективного функціонування;
4. Забезпечення мінімізації витрат щодо формування капіталу з різних джерел;
5. Забезпечення високоефективного використання капіталу в процесі господарської діяльності.

Для досягнення поставленої мети формування оптимальної структури капіталу підприємства система управління капіталом забезпечується виконанням певних функцій. Так, Макаренко Ю.П., Клименко Д.О. [8] визначають такі основні групи функцій формування капіталу підприємства як: функції управління капіталом підприємства як системи управління; функції управління капіталом як особливої сфери управління підприємством.

Особливості формування капіталу підприємства проаналізуємо на ТОВ «ГРІН КУЛ», яке функціонує

на ринку виробництва холодильного та вентиляторного обладнання України, базується в Вінницькій області та за масштабами активів і обсягами діяльності належить до великих підприємств.

Основні показники діяльності ТОВ «ГРІН КУЛ» за 2020–2022 рр. свідчать про збільшення обсягів активів на 391194 тис. грн (на 68,7%), що є позитивним трендом та свідчать про збільшення виробничих можливостей підприємства.

У складі пасивів ТОВ «ГРІН КУЛ» за 2020–2022 рр.:

– власний капітал протягом аналізованого періоду зріс на 194656 тис. грн (на 162,2%), що є позитивним чинником захищеності підприємства від загрозливих ситуацій;

– довгострокові зобов'язання зросли на 169661 тис. грн (на 117,0%), що свідчать про забезпеченість у поточному періоді;

– поточні зобов'язання зменшилися на 26877 тис. грн (на 8,8%).

Структура пасивів ТОВ «ГРІН КУЛ» за 2020–2022 рр. вказує на зрівнювання співвідношення елементів пасивів за рахунок збільшення частки довгострокових зобов'язань та власного капіталу та відповідного зменшення частки поточних зобов'язань.

Рівень залежності / незалежності від зовнішніх інвесторів і кредиторів ТОВ «ГРІН КУЛ» за 2020–2022 рр. наведено в табл. 1.

Рівень залежності / незалежності від зовнішніх інвесторів і кредиторів ТОВ «ГРІН КУЛ» за 2020–2022 рр. загалом вказує на збільшення на 12% рівня фінансової автономії, проте показник був менше нормативного рекомендованого значення, при цьому коефіцієнт фінансового ризику зменшився до 2,05, коефіцієнт фінансової стабільності збільшився до 0,49, що є позитивним вектором, однак показник менше нормативного значення, що свідчить про необхідність залучати кошти інвесторів або реінвестувати прибуток у діяльність підприємства.

У табл. 2 наведено комплексний аналіз ефективності формування капіталу підприємства за параметрами його вартості та рівня фінансового ризику.

Результати комплексного аналізу капіталу як ефективності управління його структурою

Таблиця 1

Рівень залежності / незалежності від зовнішніх інвесторів і кредиторів ТОВ «ГРІН КУЛ» за 2020–2022 рр.

Показники	2020	2021	2022	Нормативне значення
Коефіцієнт автономії	0,21	0,19	0,33	не менше 0,5
Коефіцієнт фінансового ризику	3,75	4,31	2,05	менше 1
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,27	0,23	0,49	більше 1
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,32	0,36	0,49	зростає

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «ГРІН КУЛ»

**Комплексний аналіз ефективності формування капіталу підприємства
за параметрами його вартості та рівня фінансового ризику ТОВ «ГРІН КУЛ» у 2020–2022 рр.**

Показники	2020	2021	2022
Власний капітал, тис. грн	120014,00	150015,00	314670,00
Пасиви, тис. грн	569679,00	796637,00	960873,00
Чистий прибуток, тис. грн	9608,00	30002,00	28845,00
Рентабельність власного капіталу, %	8,01	20,00	9,17
Частка власного капіталу у пасивах, %	0,21	0,19	0,33
Короткостроковий позиковий капітал, тис. грн	304656,00	412601,00	331533,00
Довгостроковий позиковий капітал, тис. грн	145009,00	234021,00	314670,00
Позиковий капітал, тис. грн	449665,00	646622,00	646203,00
Частка позикового капіталу у пасивах, %	0,79	0,81	0,67
Фінансові витрати, грн	2323,00	11612,00	27130,00
Вартість залучення позикового капіталу, %	0,52	1,80	4,20
Середня вартість капіталу, %	2,02	4,96	5,32

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «ГРІН КУЛ»

ТОВ «ГРІН КУЛ» в 2020–2021 рр. вказують, що рентабельність власного капіталу зросла на 11,99%, зокрема, зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни чистого прибутку підприємства складала +16,99%. У 2022 р. рентабельність власного капіталу зменшилася на 10,83%, що свідчить про зменшення ефективності використання власного капіталу.

Результати факторного аналізу дохідності власного капіталу як ефективності управління структурою капіталу ТОВ «ГРІН КУЛ» вказують на те, що в 2020–2021 рр. зміна дохідності власного капіталу складала +71,91%, зокрема, зміна дохідності власного капіталу за рахунок зміни чистого доходу від продажу підприємства складала + 181,30%, а зміна дохідності власного капіталу за рахунок зміни власного капіталу підприємства складала – 109,39% (позитивний тренд, різносторонній вплив).

Комплексний аналіз ефективності формування капіталу підприємства за параметрами його вартості та рівня фінансового ризику ТОВ «ГРІН КУЛ» у 2020–2022 рр. свідчить про те, що:

- у структурі пасивів власний капітал зріс з 21% до 33%, що свідчить про зростання добробуту інвесторів та власника підприємства;
- вартість власного капіталу за прокатником його рентабельності зросла з 8,01% до 9,17%, що свідчить про здатність підприємства генерувати прибуток власникам;
- вартість позикового капіталу мала тенденцію до зростання, що свідчить про нестачу влас-

них фінансових ресурсів у економічній діяльності підприємства;

– рівень фінансової автономії свідчить про можливість фінансування потреб за рахунок власних джерел на 33%, тому склад та структура капіталу підприємства потребують перегляду.

Висновки. Загалом проведений аналіз формування капіталу підприємства свідчить про необхідність коригування його складу та структури з метою оптимізації співвідношення його дохідності та рівня фінансової автономії. Аналіз ефективності формування та управління капіталом підприємства свідчить про нерівномірний розподіл за термінами та джерелами залучення, оскільки склад пасивів відображає нестабільну фінансову політику підприємства.

На нашу думку, для ТОВ «ГРІН КУЛ» необхідні наступні шляхи підвищення ефективності функціонування капіталу, враховуючи ефективне управління з урахуванням ризикованості та вартості капіталу, актуальним є збільшення дохідності, а також реінвестування вільних коштів та нерозподіленого прибутку в розширення виробничих потужностей підприємства.

Для підвищення ефективності формування капіталу ТОВ «ГРІН КУЛ» постійно необхідно моніторити та аналізувати основні показники діяльності підприємства, розробляти нові стратегії та змінювати структуру капіталу, активізуючи інвестиційну привабливість досліджуваного підприємства для залучення інвестиційних ресурсів, що буде темою для подальших досліджень.

Список літератури:

1. Боярченко А. Особливості формування капіталу державними підприємствами вугільної промисловості. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 11(4). С. 28–31.
2. Брігхем С.Ф. Основи фінансового менеджменту: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури. 2008. 560 с.
3. Гончаренко А.С. Сутність і зміст поняття «якість структури капіталу» підприємства. *Бізнес Інформ*. 2021. № 3. С. 231–241.

4. Гринюк І. Власний капітал як джерело фінансування оборотного капіталу підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2017. № 7–8. С. 78–88.
5. Згадова В.С., Кулаковська Т.А., Рашевський А.В. Шляхи фомування капіталу агропродовольчих підприємств. *Ефективна економіка*. 2023. № 9. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2157/2184> (дата звернення: 29.11.2023).
6. Кремень В.А., Кремень О.І., Кравченко А.В. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 11. С. 19–22. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16697> (дата звернення: 29.11.2023).
7. Ларіонова К.В., Капінос Г.Д. Механізм управління капіталом підприємства. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 3. С. 147–154.
8. Макаренко Ю.П., Клименко Д.О. Формування оптимальної структури капіталу з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 45–49. <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5098&i=7> (дата звернення: 29.11.2023).
9. Смирна О.В., Измайлова Н.В. Сучасний стан та проблеми формування капіталу українських підприємств в умовах кризових явищ. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9904> (дата звернення: 29.11.2023).
10. Танклевська Н.С., Ярмоленко В.В. Управління капіталом промислових підприємств. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 5 (122). С. 32–39. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-5-5>.
11. Фінансова звітність ТОВ «ГРІН КУЛ» за 2020-2022 рр.
12. Sakhno A., Polishchuk N., Salkova I. and Kucher A. Impact of credit and investment resources on the productivity of agricultural sector. *European Journal of Sustainable Development*. 2019. No. 8(2). P. 335–345. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2019.v8n2p335> (дата звернення: 29.11.2023).
13. Sakhno A., Salkova I., Polishchuk N., Kucher L. and Stashko I. Efficiency of managing liabilities of enterprises of different types of economic activities. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. No. 9(1). P. 423–423. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n1p423> (дата звернення: 29.11.2023).

References:

1. Bojarchenko A. (2012) Osoblyvosti formuvannja kapitalu derzhavnymy pidpryjemstvamy vughiljnoji promyslovosti [Peculiarities of capital formation by state enterprises of the coal industry]. *Ekonomichnyj analiz*, no. 11(4), pp. 28–31.
2. Brighkhem Je.F. (2008) *Osnovy finansovogho menedzhmentu: navch. posib.* [Basics of financial management]. Kyiv: Centr navchaljnoji literatury, 560 p.
3. Ghoncharenko A.S. (2021) Sutnistj i zmist ponjattja «jakistj struktury kapitalu» pidpryjemstva [The essence and meaning of the concept of "quality of the capital structure" of the enterprise]. *Biznes Inform*, no. 3, pp. 231–241.
4. Ghrynjuk I. (2017) Vlasnyj kapital jak dzherelo finansuvannja oborotnogho kapitalu pidpryjemstva [Equity as a source of financing the working capital of the enterprise]. *Naukovyj visnyk Odesjkojho nacionaljnoho ekonomichnoho universytetu*, no. 7–8, pp. 78–88.
5. Zghadova V.S., Kulakovsijka T.A., Rashevsijkyj A.V. (2023) Shljakhy fomuvannja kapitalu aghroprodovoljehykh pidpryjemstv [Ways of raising capital of agro-food enterprises]. *Efektynna ekonomika*, no. 9. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2157/2184> (accessed November 29, 2023).
6. Kremenj V.A., Kremenj O.I., Kravchenko A.V. (2020) Teoretychni zasady upravlinnja kapitalom pidpryjemstva [Theoretical principles of enterprise capital management]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 11, pp. 19–22. Available at: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16697> (accessed November 29, 2023).
7. Larionova K.V., Kapinos Gh.D. (2023) Mekhanizm upravlinnja kapitalom pidpryjemstva [The capital management mechanism of the enterprise]. *Modeling the development of the economic systems*. No. 3, pp. 147–154.
8. Makarenko Ju.P., Klymenko D.O. (2022) Formuvannja optymaljnoji struktury kapitalu z metoju zabezpechennja finansovoji stijkosti pidpryjemstva [Formation of the optimal capital structure in order to ensure the financial stability of the enterprise]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 1, pp. 45–49. Available at <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5098&i=7> (accessed November 29, 2023).
9. Smyrna O.V., Izmajlova N.V. (2022) Suchasnyj stan ta problemy formuvannja kapitalu ukrajinsjkykh pidpryjemstv v umovakh kryzovykh javyssh [Current state and problems of capital formation of Ukrainian enterprises in the context of crisis]. *Efektynna ekonomika*, no 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9904> (accessed November 29, 2023).
10. Tanklevsijka N.S., Jarmolenko V.V. (2021) Upravlinnja kapitalom promyslovykh pidpryjemstv [Capital management of industrial enterprises]. *Derzhava ta reghiony. Serija: Ekonomika ta pidpryjemnyctvo*, no 5 (122), pp. 32–39. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-5-5>
11. Finansova zvitnistj TOV «GhRIN KUL» za 2020-2022 rr.
12. Sakhno A., Polishchuk N., Salkova I. and Kucher A. (2019) Impact of credit and investment resources on the productivity of agricultural sector. *European Journal of Sustainable Development*, no 8(2), pp. 335–345. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2019.v8n2p335> (accessed November 29, 2023).
13. Sakhno A., Salkova I., Polishchuk N., Kucher L. and Stashko I. (2020) Efficiency of managing liabilities of enterprises of different types of economic activities. *European Journal of Sustainable Development*, no. 9(1), pp. 423–423. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n1p423> (accessed November 29, 2023).